
Institucionalisme i conflicte ètnic

PID_00236263

Ignacio Jurado
Gemma Sala

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. Processos i institucions	9
2. Perspectives no institucionals	10
2.1. Conductisme	10
2.2. Elitisme	11
2.3. Pluralisme	11
3. Institucionalisme	13
3.1. Tipus d'institucionalisme	13
3.2. El neoinstitucionalisme: Premisses	15
3.3. Escoles de neoinstitucionalisme	17
4. Institucionalisme, estabilitat i integració	19
5. Conflicte i integració	21
5.1. Teories sobre l'origen dels conflictes	22
5.2. Teories sobre els actors que promouen el conflicte	24
6. Dilemes en les societats plurals i el seu enfocament institucional	26
Bibliografia	29

Introducció

Aquest mòdul inverteix els termes del títol de l'assignatura i els presenta del més general al més concret, per tal de posar en relleu la relació que mantenen entre ells. Els **processos** polítics són l'objecte d'estudi de la ciència política, que es dedica a analitzar els factors que els determinen. L'esforç per trobar les causes que expliquen el desenvolupament de la vida política ha conduït els politòlegs a plantejar-se el paper que hi tenen les institucions. Les **institucions** s'entenen com un conjunt de regles i pràctiques que canalitzen la vida política i que, per tant, en determinen el resultat. Des d'aquesta perspectiva, les característiques institucionals d'un sistema polític expliquen els fenòmens polítics. L'enfocament institucional s'ha aplicat especialment en l'anàlisi dels processos d'**integració** política, considerant que s'assoleix amb determinades institucions polítiques. Per tal d'integrar els diversos grups socials que conviuen en una mateixa unitat estatal, cal establir mecanismes institucionals que en garanteixin la supervivència i que permetin satisfer-ne els interessos.

La interacció entre processos i institucions emmarca l'estudi de la integració política.

L'estudi dels processos d'integració consisteix en l'anàlisi de les condicions que permeten la convivència de grups socials diferenciats en una mateixa unitat política. La crisi de l'Estat nació –és a dir, la manca de correspondència entre la unitat estatal i la unitat cultural posada en relleu pel sorgiment de nacionalismes perifèrics arreu del món– ha despertat la necessitat de trobar noves fórmules que facin compatible la unitat territorial amb la diversitat cultural. Igualment, els reptes econòmics requereixen fórmules institucionals que combinin autonomia amb integració. La recerca d'un nou paradigma d'organització política s'ha centrat predominantment en el paper de les institucions polítiques, especialment en el federalisme. Des d'aquesta perspectiva, es considera que, en la mesura que les estructures federals estableixen l'autonomia dels diferents grups socials i alhora estimulen la participació i la col·laboració entre ells, el federalisme garanteix en darrera instància la integració i, per tant, l'estabilitat, del sistema polític, a més de certs beneficis econòmics. La rellevància que es tendeix a donar als factors institucionals en la integració política situa el seu estudi en el centre d'un dels debats més destacats de les ciències socials, a l'entorn del paper de les institucions en la vida política. Si bé la influència de les institucions en els processos polítics no es qüestiona, cal establir fins on arriba aquesta influència. Els defensors de la perspectiva institucionalista se centren en la capacitat explicativa de l'entramat institucional, mentre que altres autors la combinen amb l'efecte de factors no institucionals, i encara d'altres consideren que institucions i processos s'afecten (o s'expliquen) mútuament.

Així, doncs, els estudis sobre integració tendeixen a confiar en la capacitat de les institucions per a modular i dirigir els processos polítics.

Objectius

- 1.** Definir i presentar la relació entre els tres conceptes que donen nom a l'assignatura: processos, institucions i integració.
- 2.** Estudiar les diferents perspectives analítiques dels processos polítics i el paper que atorguen a les institucions.
- 3.** Analitzar els problemes que troben les societats plurals i el tractament que se'ls ha donat al llarg del temps.

1. Processos i institucions

La ciència política es dedica a l'estudi dels processos relacionats amb l'exercici del poder polític. Una de les preguntes fonamentals és, per tant, quins són els factors que influeixen en la política. A aquesta pregunta, podem trobar respostes diferents, depenent de la perspectiva analítica que adoptem. Mentre que algunes perspectives es centren en el paper d'individus o de grups i els seus valors o prioritats, en els desenvolupaments polítics, la perspectiva institucional (o neoinstitucional, com veurem més endavant) en què es fixa aquesta assignatura subratlla el paper de les institucions polítiques. L'entramat institucional estableix les regles del joc polític i, en la mesura que permet certes actuacions i hi obliga, mentre que en prohibeix d'altres, afavoreix certs resultats sobre altres. Així, doncs, es considera que els esdeveniments polítics no són (solament) fruit dels interessos d'individus o grups, sinó de les possibilitats que l'entramat institucional ofereix per a assolir-los.

En aquest sentit, l'enfocament institucional nega o limita el caràcter voluntarista que assumeixen altres perspectives. Aquest apartat esbossa algunes de les perspectives analítiques més importants i el paper que donen a les institucions en l'explicació dels fenòmens polítics.

La ciència política es dedica a estudiar els factors que determinen la vida política. Mentre que alguns consideren que es deriva de la voluntat dels actors polítics, altres creuen que les institucions delimiten el marc de possibles resultats.

Podem agrupar, de manera àmplia, les perspectives sobre els processos polítics en institucionals i no institucionals.

2. Perspectives no institucionals

Hi ha diferents enfocaments analítics que donen explicacions dels processos polítics des d'una perspectiva no institucional:

- Conductisme
- Elitisme
- Pluralisme

2.1. Conductisme

La perspectiva conductista, també anomenada behaviorisme, troba que els esdeveniments polítics són el resultat de la suma de comportaments individuals. Cada persona és un actor polític i les preferències agregades de cada una d'elles determinen els esdeveniments polítics. Així, doncs, la política és conseqüència dels valors, les opinions, les actituds i els interessos individuals, i del comportament que se'n deriva. És a dir, aquesta perspectiva parteix de comportaments micro per a explicar processos macro.

El conductisme sorgeix en els anys cinquanta, en un moment d'aflorament de les teories sobre la democràcia que situen l'individu en la base de la legitimitat de les decisions polítiques. Així, doncs, els valors i les prioritats individuals determinen el vot dels electors; la suma d'aquests vots determina les majories governants i les polítiques que se'n deriven. De la mateixa manera, les opinions i preferències de les persones involucrades en qualsevol procés de presa de decisions o acció col·lectiva n'expliquen el resultat.

Aquesta perspectiva també és fruit del desenvolupament de tècniques d'investigació inexistents fins aleshores i de la voluntat de convertir la recerca política en una tasca científica. L'explicació de la realitat política a partir de la suma de comportaments individuals requereix tècniques que permetin la recollida de dades micro, a partir d'un nombre extens d'unitats individuals, i la seva agregació en un resultat macro. Així, doncs, el desenvolupament de les tècniques estadístiques dona lloc al conductisme, ja que per primera vegada es tenen a l'abast les eines de recollida de dades necessàries i les regles per a inferir comportaments agregats. És precisament a l'escola de Michigan, pionera en el mètode estadístic, on el conductisme va ser més fructífer.

Bibliografia recomanada

Un dels estudis conductistes clàssics en ciència política aplicat al comportament electoral és:

Angus Campbell i altres (1960). *The American Voter*. Chicago: University of Chicago Press.

Una derivació del behaviorisme és el que altres autors anomenen contextualisme. Els valors culturals o socials compartits, generats per factors culturals, econòmics o de classe, expliquen el funcionament de la vida política. En altres paraules, el contextualisme es fixa en l'individu, però entès com a part d'un entramat de relacions individuals. L'individu, per tant, no pot ser entès sense tenir en consideració la xarxa en la qual està immers. Com el conductisme clàssic, la unitat d'anàlisi encara és l'individu i les seves actituds. Però aquestes actituds no deriven de voluntats individuals, sinó de les creences i les pràctiques socials compartides.

2.2. Elitisme

Les teories elitistes parteixen de la idea que les societats modernes estan governades per minories o classes selectes dins la societat. El poder polític està concentrat en les mans d'una elit social i/o econòmica, composta per un nombre reduït de persones amb interessos afins. Així, doncs, els fenòmens polítics són el resultat de les decisions d'aquesta oligarquia. Aquesta perspectiva qüestiona les assumpcions de les teories democràtiques i els fonaments del liberalisme polític –la representativitat dels governants, el control de l'electorat sobre aquests governants, les garanties contra la tirania i la protecció de l'autonomia individual.

Aquesta perspectiva no es basa només en l'observació que els governants són un nombre de persones reduït en comparació amb la xifra de governats. Alhora considera que els càrrecs polítics estan estrictament limitats als membres de grups socials determinats –normalment les elits econòmiques– i que les seves decisions no reflecteixen els interessos de la majoria de ciutadans, sinó els seus o els del grup al qual pertanyen. L'interès d'aquestes teories és observar les elits, com interaccionen entre elles i quins factors i restriccions afecten les seves decisions i comportaments.

L'elitisme es remunta al segle XIX i principi del XX, i engloba autors com Pareto, Mosca, Michels i Mills, i els marxistes en les seves diferents accepcions. Però no és fins als anys cinquanta quan sorgeixen les primeres anàlisis empíriques centrades en el procés de presa de decisions en unitats de govern municipals, enteses com a microunitats polítiques que reproduïxen els processos que tenen lloc a qualsevol altra escala. Com en el cas del conductisme, aquesta mena d'anàlisi deu l'existència al desenvolupament de les tècniques de recollida de dades i a la voluntat de comprovar científicament el valor d'aquestes teories.

2.3. Pluralisme

La perspectiva pluralista sorgeix com a reacció als estudis elitistes. Comparteix amb l'elitisme el fet que només una minoria de ciutadans tenen control sobre la vida política, però considera que aquest control no està concentrat en una elit o grup social determinat. El poder canvia de mans segons la política pública que es discuteix en cada moment i la mobilització de grups d'interès

Bibliografia recomanada

Un exemple contemporani de contextualisme és:

Robert D. Putnam (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press [traduït al català].

Bibliografia recomanada

Floyd Hunter (1953). *Community Power Structure*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

que desperta. Les decisions polítiques i el seu desenvolupament són el resultat de la interacció entre els diferents interessos a l'entorn de cada política determinada, i de l'èxit dels grups que els mobilitzen o del compromís entre tots ells. Per tant, no és sempre la mateixa elit la que determina els resultats polítics, sinó els representants dels interessos que cada decisió política desperta. En definitiva, les decisions polítiques no les pren una elit concentrada, sinó una minoria dispersa i plural.

La participació de grups socials diversos amb interessos diferenciats en cada decisió política porta els pluralistes a caracteritzar el procés democràtic com una poliarquia. Si bé els pluralistes reconeixen que no tots els electors tenen la mateixa influència sobre el procés polític, aquest procés tampoc no és el resultat dels interessos d'una oligarquia. Aquest enfocament ofereix una visió sobre el funcionament de la democràcia menys pessimista que l'elitista, però no tan ingènua com la conductista.

El principal exponent d'aquesta teoria des d'un punt de vista empíric és Robert A. Dahl, tot i que els plantejaments normatius i hipotètics ja estaven presents en els manuscrits de Madison i de Jefferson sobre els perills que la Constitució dels Estats Units havia de resoldre.

Tots aquests processos, però, comparteixen una de les concepcions de la ciència política tradicional: la vida política és el resultat de la voluntat i dels interessos dels individus i grups que participen en les decisions polítiques. El context institucional i les regles del joc polític que estableix no tenen lloc en la vida política.

Bibliografia recomanada

R. A. Dahl (1961). *Who Governs?* New Haven: Yale University Press.

A. Hamilton; J. Jay; J. Madison [1787] (1987). *The Federalist Papers*, 20. [Traduït al castellà: (1943). *El federalista*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.]

3. Institucionalisme

3.1. Tipus d'institucionalisme

L'institucionalisme, a diferència de les teories anteriors, posa les institucions al centre de la política i els atorga la capacitat no només d'influir, sinó de determinar, els resultats dels processos polítics. Quan parlem d'institucions, ho fem en sentit ampli. Les institucions són el conjunt de regles i pràctiques que regeixen els processos socials i són presents en tota manifestació social.

Els primers estudis de les institucions polítiques són normalment de caràcter descriptiu. Miren d'identificar i comparar els procediments formals amb què es desenvolupa l'activitat política amb el propòsit de determinar les fonts de legitimitat i d'autoritat dels actors polítics, però no els seus efectes. Estudien com es duu a terme la vida política, però no intenten explicar-la o trobar els factors que la causen. Des d'aquesta perspectiva proliferen les anàlisis sobre constitucions, la sobirania parlamentària, l'estat de dret, els diferents models de separació de poders, l'estructura de l'administració i les funcions dels governs, de les assemblees legislatives i dels tribunals.

Aquest enfocament no es fixa en l'efecte de l'entramat institucional en la vida política. Li nega agència política. Només reconeix els poders formalment atribuïts a les institucions i en passa per alt la capacitat de modular i dirigir els processos polítics o de generar efectes més enllà dels reconeguts estatutàriament. Les característiques institucionals es perceben com a conseqüència, i no com a causa, de processos polítics. Així, doncs, es fixa en les circumstàncies històriques o el llegat que han donat lloc al desenvolupament de certes institucions en determinats sistemes polítics, però no presta atenció a la voluntat que es persegueix amb la implementació de certes regles i procediments o els efectes que tenen.

La finalitat d'aquesta perspectiva és de tipus normatiu. La preocupació fonamental que mou les descripcions pròpies de l'institucionalisme clàssic consisteix a garantir el «bon govern». La seva bondat i les característiques de l'estructura institucional que l'assoleixen estan predefinides normativament, *a priori*. Així, doncs, no es tracta de comprovar el funcionament empíric de les institucions polítiques, sinó d'avaluar si es corresponen amb les estructures predefinides com a desitjables per al bon funcionament de la política.

Es pot dir que l'institucionalisme clàssic no s'adreça a oferir respostes a la pregunta de quins són els factors que influeixen en els fenòmens polítics. Per això, en moltes ocasions, aquests estudis no es consideren ciència política, sinó que recauen en disciplines o branques del dret com el dret constitucional, o el dret processal.

El **neoinstitucionalisme** és un plantejament més analític que se centra en el valor de les institucions no solament per a emmarcar, sinó també per a modelar els processos socials i polítics. Així, les institucions importen perquè:

- 1) restringeixen el comportament dels actors socials;
- 2) ho fan d'una manera sistemàtica ens permeten fer prediccions sobre com actuaran aquests actors.

Precisament perquè les institucions són regles, ja siguin formals o no, que regeixen la interacció entre individus i grups socials, demarquen el rang d'accions o comportaments que es poden esperar. Per tant, mentre que d'una banda les institucions posen límits a les accions dels actors, alhora proporcionen informació sobre a què atènyer-se respecte als comportaments de la resta d'actors. En definitiva, les institucions defineixen les qüestions que tenen cabuda a l'agenda política, afecten els interessos dels actors i determinen la seva posició en els processos de decisió.

Com dèiem, des de l'òptica de l'institucionalisme clàssic es tendeix a observar les institucions amb una voluntat descriptiva. Aquí, nosaltres, optem per una visió neoinstitucionalista que ens permet un marc analític més potent i explicatiu (no merament descriptiu) i l'aplicarem, en concret, als fenòmens de conflicte territorial i a integració política.

Des d'una perspectiva normativa, la visió clàssica de les institucions oferia conclusions clares sobre quines eren les institucions desitjables per a una societat. Així, per exemple, en un entorn de pluralitat nacional, seria fàcil determinar quines són les institucions que asseguren la convivència i la pluralitat. En canvi, aquesta visió va fracassar en gran manera perquè era excessivament normativista. L'aparició del neoinstitucionalisme va implicar introduir consideracions sobre com les institucions interaccionen amb els interessos dels actors i com poden arribar a limitar-los o modelar-los.

Així, la incorporació del neoinstitucionalisme a l'estudi de la integració política i el conflicte, ens permet analitzar-ne diversos vessants des d'un punt de vista positiu:

- **Origen de les institucions:** Quines són les institucions que sorgeixen del conflicte territorial en un entorn determinat? Responen aquestes al millor disseny per a solucionar-lo i aconseguir la integració?
- **Conseqüències de les institucions:** Pot un inadequat disseny institucional fomentar la desintegració i el conflicte entre les diferents entitats que conformen un estat?

3.2. El neoinstitucionalisme: Premisses

La perspectiva neoinstitucional considera que les institucions polítiques són el conjunt de normes i de procediments formals i informals que canalitzen els processos polítics i, en darrera instància, influeixen en el resultat. De la mateixa manera que el canal d'un riu determina el camí pel qual baixa l'aigua, les institucions polítiques determinen la trajectòria de la política.

Bibliografia recomanada

J. G. March; J. P. Olsen (1984). «The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life». *American Political Science Review* (vol. 78, núm. 3).

Aquest article és la primera manifestació del neoinstitucionalisme. Des d'aleshores, aquest enfocament ha desenvolupat certes divisions dins la mateixa perspectiva, però en aquest article es posen en relleu les premisses bàsiques d'aquest enfocament i les teories o perspectives contra les quals reaccionen.

Les regles i els procediments institucionals organitzen la vida política

Una institució defineix la realitat social i política, els problemes amb què s'enfronta i el ventall de possibles solucions, mentre que n'exclou d'altres. Les constitucions, les lleis, els contractes o les regles de procediment estableixen la legitimitat de certes accions polítiques, mentre que altres es consideren il·legítimes o no es consideren en absolut. Així, doncs, les regles del joc polític deixen algunes alternatives polítiques fora de l'àmbit de possibles opcions, abans d'arribar a l'arena política i tot. En aquest sentit, les institucions polítiques són *gatekeepers* (porters, agents que donen entrada i sortida als afers polítics).

Les institucions afecten i modulen les preferències dels actors polítics

D'una banda, els grups i individus que participen en la vida política aprenen les normes d'aquestes organitzacions i s'hi adapten, sovint sense qüestionar-les. En fer-ho, restringeixen la vida política al ventall d'opcions possibles, i perpetuen l'exclusió de certes alternatives. De l'altra, les institucions generen incentius i premien certes preferències i actuacions sobre d'altres. Es considera, doncs, que els actors polítics, com a ens racionals, trien l'opció més eficient. En altres paraules, comprometen la seva voluntat a l'opció més viable

tenint en compte les condicions institucionals. Sigui com sigui, les persones no estableixen les seves preferències independentment del marc institucional en què les han de perseguir.

Les institucions polítiques determinen els recursos dels actors polítics

Les institucions no solament defineixen l'àmbit de possibles decisions i les preferències dels actors polítics, sinó que a més determinen qui participa en els processos polítics. Les regles i els procediments generen una distribució desigual de poder que estableix qui té accés a les decisions polítiques. Aquestes decisions determinen les condicions necessàries per a formar part del procés de presa de decisions, i el paper de la posició social, l'estatus econòmic o la reputació política en aquestes decisions.

La importància de les institucions rau en què no solament organitzen la vida política, sinó que també afecten i modulen les preferències dels actors polítics i en determinen els recursos.

Aquesta perspectiva assenyala que les institucions introdueixen biaixos en els processos polítics que n'afecten el resultat. Així, doncs, cal entendre l'entramat institucional com un dels factors que expliquen la política. No són només l'entorn en què té lloc la política, sinó que també en causen els resultats. D'aquesta manera, el neoinstitucionalisme introdueix les institucions dins el camp propi de la ciència política: el d'explicar les causes dels fenòmens polítics. El seu propòsit és formular una teoria positiva sobre la política que tingui en compte el paper de les institucions.

El neoinstitucionalisme sorgeix en els anys vuitanta com a reacció contra les perspectives no institucionals, tot i que alhora n'incorpora alguns dels elements i preocupacions. Com el conductisme, l'elitisme i el pluralisme, aquest enfocament se centra en els factors que afecten la vida política. Vol entendre les causes dels processos polítics, però en posar èmfasi en el paper de les institucions com a variable explicativa dels fenòmens polítics, abandona l'orientació individualista i voluntarista de la política d'aquestes teories. L'individu no forma les seves preferències i les persegueix de manera autònoma. Per contra, les seves actuacions es defineixen segons les relacions i estructures en què es troben. Així, doncs, des de la perspectiva neoinstitucional, les decisions polítiques i les preferències individuals són endògenes al sistema polític. Si bé alguns institucionalistes neguen per complet el paper de l'individu en la formació de preferències i en els resultats de la política, altres atribueixen als individus certa capacitat d'elecció, tot i que restringida pel marc institucional.

De l'institucionalisme clàssic, el neoinstitucionalisme incorpora l'interès per l'estudi de les institucions polítiques. Si més no, la seva actitud positivista contrasta amb el caràcter normatiu dels estudis institucionals clàssics. Mentre

que el neoinstitucionalisme vol establir principis generals sobre el funcionament de la política a partir d'observacions empíriques, els estudis institucionals clàssics es dediquen a descriure el funcionament de les institucions per a contrastar-les amb les característiques d'un model ideal.

El neoinstitucionalisme és una perspectiva analítica de caràcter positivista, que recupera l'estudi de les institucions per situar-les com a factor explicatiu dels fenòmens polítics. Aquesta perspectiva trenca amb la tradició normativa de l'institucionalisme clàssic, i amb el caràcter voluntarista i individualista de les teories no institucionals

Com a científics socials hem d'entendre que el desitjable des d'un punt de vista institucional, no sempre és possible. De fet, entendre quines són les motivacions que fan que determinades situacions no trobin solucions institucionals o per quines institucions poden fomentar el conflicte, és també un dels objectius de la ciència política. Per això és important no confondre allò normatiu amb allò positiu. Les institucions no operen en el buit, sinó que s'insereixen en un context determinat, amb actors determinats i amb una distribució del poder determinada. Així, institucions que són molt desitjables en determinats entorns, poden ser totalment contraproduents en d'altres. A més, també podem arribar a observar que les institucions que sorgeixen en societats molt semblants, poden arribar a ser molt diferents. A l'hora de fer prediccions que responguin a aquestes preguntes, hem de tenir clar què podem entendre per institucions, quina és la seva importància per a explicar resultats i com operen.

3.3. Escoles de neoinstitucionalisme

En aquest curs adoptem una visió àmplia de l'institucionalisme. No obstant això, segons variï el nostre marc teòric dels actors socials, les institucions poden ser concebudes des de diferents punts de vista, que tenen rellevància per a entendre com sorgeixen i quines són les seves conseqüències. D'especial utilitat és el resum que fan Peter Hall i Rosemary Taylor (1996).

Institucionalisme racional: L'institucionalisme racional introdueix les institucions en una concepció teòrica dels individus i actors d'acord amb l'elecció racional. Des d'aquesta perspectiva, els individus són actors, motivats pel seu interès propi, segons la informació que tenen. Per a això, dissenyen estratègies que busquen maximitzar la seva utilitat. En aquest cas, les institucions suposen restriccions a allò que els actors poden fer. Posen límits a les seves accions possibles o als seus objectius, però no els modifiquen.

Un exemple clàssic són les constitucions. La seva necessitat arrela en el fet que creen un suport legal sobre el qual articular la resta de l'activitat política, limitant les possibilitats i la manera en la qual es discuteixen les propostes polítiques. D'una altra manera, les societats podrien estar contínuament replantejant tots i cada un dels aspectes de la vida política.

D'altra banda, l'aparició de les institucions també es pot explicar com a fruit d'acords entre actors sobre quines són les regles que millor canalitzen la seva interacció i resolen els seus conflictes, reflectint al seu torn els recursos i el poder de cada un d'ells en el moment de la negociació.

Institucionalisme cultural: També anomenat institucionalisme sociològic. Parteix d'una concepció cultural dels individus. No significa que aquests no siguin racionals, però les seves motivacions no són el pur interès personal, sinó que estan determinades pels rols en un determinat entorn social i cultural, per les normes que hi operen i per allò que els altres esperen.

En aquest cas, les institucions tenen un matís diferent, però determinant. Les institucions no limiten el rang d'opcions o les estratègies dels actors socials, sinó que les modelen. Les institucions tenen el poder de canviar les preferències dels individus.

Un exemple molt simple pot ser l'acte de robar. Molts estarien d'acord a afirmar que els individus no deixen de robar perquè puguin ser detinguts, sinó perquè l'existència de normes que penalitzen el robatori reflecteix el convenciment que creiem que robar no és una acció desitjable.

Així, les institucions també sorgeixen com a transmissores d'una pràctica cultural. Són plantilles morals de com es desitja que els actors es comportin en el futur.

Institucionalisme històric: Aquesta és una visió més complexa de les institucions que procura barrejar les dues anteriors, posant l'èmfasi en les institucions i la seva capacitat de permanència. Les institucions sorgeixen com a resultat d'acords racionals dels actors sobre quin és el mitjà més eficient de canalitzar les seves interaccions. És a dir, en un primer moment, responen a un model d'institucionalisme racional. No obstant això, una vegada sorgeixen i s'assenten, les institucions tenen la capacitat d'anar modelant les preferències i les actituds dels diferents actors, transformant-se més en un ressort cultural, proper a l'institucionalisme normatiu.

D'aquesta manera, les institucions generen les condicions per a la seva supervivència. Institucions, que en un primer moment podien ser plenament eficients per a resoldre conflictes socials, poden ser, a la llarga, els primers obstacles per a la seva resolució. Una vegada les condicions canvien, les institucions tenen força de permanència. És per això que aquesta escola recalca l'existència de la «dependència del camí» (*path dependency*) a l'hora de les explicacions socials, és a dir, considerar que el que observem avui en un context social, està fonamentalment explicat per la trajectòria institucional en el passat. L'única manera d'aconseguir un canvi institucional és mitjançant l'aparició d'un xoc exogen, la qual cosa Pierson (2004) denomina «conjuntura crítica» (*critical juncture*), que modifiqui de soca-rel les expectatives, les inèrcies i els rols socials.

4. Institucionalisme, estabilitat i integració

La perspectiva neoinstitucional considera que les institucions tendeixen a aportar estabilitat al sistema polític. D'acord amb les premisses esmentades més amunt, les institucions polítiques estableixen les regles del joc polític. Els actors polítics les aprenen i adapten les seves demandes al procés polític establert institucionalment, fins al punt que les donen per descomptades. Quan emergeixen noves situacions o problemes, els actors els afronten per defecte amb les regles existents. D'aquesta manera, les regles i els procediments institucionals aporten ordre, estabilitat i predictibilitat a la vida política. Alguns autors assenyalen que les institucions estableixen una «lògica del que és apropiat» (*logic of appropriateness*), en referència a aquesta tendència d'adequar situacions noves a paràmetres i normes preexistents.

Altres institucionalistes consideren que les institucions aporten estabilitat, ja que incentiven els actors polítics a comportar-se de certes maneres, a perseguir certes preferències sobre d'altres. Aquest vessant del neoinstitucionalisme confereix certa capacitat de decisió i autonomia als grups i individus que participen en la política. Com a ens racionals, trien seguir la trajectòria institucional establerta que els beneficiï més eficaçment. En aquest cas no segueixen les normes pel fet de donar-les per descomptades, sinó perquè els resulten útils. Els permeten assolir els interessos d'una manera més eficient que no pas altres alternatives institucionals. En canvi, el resultat és el mateix. Els actors trien el seu comportament entre les opcions que preestableix el sistema polític, de manera que li donen estabilitat.

La mateixa lògica s'aplica als processos d'integració política. L'enfocament neoinstitucional ha estat particularment utilitzat per a explicar l'èxit o el fracàs dels processos d'integració en societats plurals. L'emergència de demandes nacionalistes perifèriques, les reivindicacions independentistes, les pràctiques de grups terroristes secessionistes, o qualsevol altra mena de protesta social per part de minories territorials es considera resultat d'un conjunt d'institucions ineficients, incapaces d'oferir mecanismes d'expressió als interessos de cada grup social, o de reduir aquests interessos als preestablerts institucionalment. Aquestes reivindicacions polítiques sorgeixen perquè les institucions no han sabut donar cabuda o limitar els interessos dels diferents grups socials.

Les institucions polítiques aporten estabilitat al sistema polític perquè tendeixen a adaptar les demandes dels actors polítics al ventall de possibilitats preestablertes.

La interpretació oposada d'aquesta teoria implica que la integració política es pot assolir a partir d'institucions que la fomentin. En conèixer l'impacte de les institucions en la política, podem intuir *a priori* quines institucions són les més adients per a obtenir certs resultats polítics. Per tal d'assolir la integració de diferents grups socials en un mateix territori estatal, cal garantir la supervivència dels grups minoritaris i que els permetin de satisfer els interessos. Si l'estructura institucional estableix mecanismes que canalitzen les demandes de cada grup social, i incentius a la col·laboració i a la participació en el conjunt del sistema polític, aquests grups acceptaran les regles del joc polític, en comptes de qüestionar-lo. La implicació fonamental d'aquest enfocament teòric és que la integració dels diferents grups socials es pot dissenyar *a priori*. Una reforma institucional planejada, adreçada a establir les divisions i els enllaços pertinents entre els diferents segments de la societat, dóna lloc a una societat integrada.

L'aplicació del neoinstitucionalisme en l'estudi de la integració i de l'estabilitat dels sistemes polítics obre les portes al camp del disseny o de l'enginyeria institucional. De ser una perspectiva explicativa passa a ser predictiva.

5. conflicte i integració

En aquesta assignatura estudiem la capacitat i els límits de les institucions d'integració política com possible solució al conflicte en les societats plurals. Quan parlem de conflicte, l'entendem com un concepte ampli. No parlem de conflicte com a enfrontament violent, sinó com la contraposició d'interessos. Existeix un conflicte quan dos o més actors socials (ja siguin individus, grups, organitzacions, col·lectius...) tenen interessos la contraposició dels quals implica que cap no pot obtenir tot el que vol.

El conflicte té un fort lligam amb l'arrel dels fenòmens socials. Els autors clàssics, com Marx o Schumpeter, ja descrivien la societat com la sorra en la qual es desenvolupaven els conflictes. Des d'aquesta concepció, les institucions en són les moderadores. Per a Schumpeter la democràcia és l'arranjament institucional en el qual els individus adquireixen el poder de decidir per mitjà d'una lluita competitiva pel vot. Així, si la democràcia suposa el marc que permet la moderació del conflicte general, podem pensar igualment en altres institucions d'organització de la democràcia que ens aportaran el marc per a moderar conflictes d'interessos concrets.

En aquesta assignatura ens interessem particularment pel conflicte en les societats plurals. Tota societat, com deia Schumpeter, és per naturalesa plural. Ell es referia al fet que tota societat acull una pluralitat d'interessos de tipus econòmic. L'exemple clàssic és la redistribució. Els ciutadans més rics prefereixen menys impostos i redistribució, mentre que els ciutadans de menor renda prefereixen impostos pagats pel més rics i la seva redistribució. No obstant això, aquí ens referim també a un altre tipus de pluralitat. Entendrem com a **societat plural** la que està dividida en diversos grups culturals, religiosos, ètnics i lingüístics diferenciats.

La ciència política clàssica amb molta freqüència va tractar el conflicte cultural o ètnic (la literatura sobre conflicte ètnic no parla únicament de races, sinó de grups culturalment diversos) com una dimensió secundària que, en ocasions, adquiria importància en encavalcar-se amb el conflicte econòmic. En canvi, amb el ressorgiment del neoinstitucionalisme, autors com Horowitz, Laitin, Leary o McGarry situen el conflicte ètnic en l'arrel de multitud de processos socials.

És un fet comprovat que els sistemes polítics en societats heterogènies acostumen a ser més inestables. Cal, doncs, analitzar si les divergències culturals en un mateix espai estatal causen aquesta inestabilitat. Hi ha alguna raó per creure que les societats dividides culturalment estan condemnades o tendeixen en gran mesura al conflicte? Quines condicions expliquen aquesta tendència? Per començar a respondre aquestes preguntes, tenim diverses teories que ex-

pliquen el conflicte. Hi ha múltiples tipus d'explicacions sobre d'on sorgeix el conflicte en les societats plurals. Les podem dividir en dos grups més generals: teories sobre els motius del conflicte i les teories sobre els actors que impulsen el conflicte.

5.1. Teories sobre l'origen dels conflictes

Hi ha dos grups de teories, segons el seu enfocament i segons si posen l'èmfasi en factors polítics i històrics o bé econòmics. Ambdues ens serveixen per a entendre que el federalisme i les institucions d'integració tenen dues dimensions i dues possibles funcions –política i econòmica–, com veurem més endavant.

a) Enfocament polític:

Aquestes teories posen l'èmfasi en el domini cultural i polític de certs grups sobre uns altres i s'enfoquen als greuges comparatius i les diferències de poder entre grups socials. Gran part dels estudis sobre conflicte polític en societats plurals consideren que les tesis de l'Estat nació aplicades a societats plurals engendren la inestabilitat política, ja que es basen en la prevalença i el reconeixement de certs grups culturals sobre d'altres. El model d'Estat nació que va sorgir el segle XIX comporta l'exaltació dels trets culturals, històrics i simbòlics d'una societat com a justificació del seu caràcter estatal. Al mateix temps, la correspondència entre nació i Estat desperta un sentiment de greuge en les comunitats amb trets diferencials que no s'identifiquen amb els de l'Estat, i la seva voluntat d'establir estructures estatals pròpies a l'entorn de les seves idiocràcies. Aquestes comunitats subestatal tendeixen a qüestionar el sistema polític en què estan immerses. Així, doncs, el nacionalisme del segle XIX, basat en la identificació entre Estat i nació, ha donat lloc als nacionalismes perifèrics del segle XX que, tot i tenir finalitats idèntiques, posen en crisi l'existència d'aquell model d'Estat nació.

El model de l'Estat nació només pot ser estable en societats monoculturals, en què la població comparteix els mateixos referents culturals utilitzats per l'Estat per a legitimar la seva existència. En societats culturalment heterogènies, l'Estat nació està destinat a fracassar, ja que la seva existència implica el reconeixement d'uns valors culturals com a fonament de l'estructura estatal i la negació d'aquest reconeixement a altres comunitats dins el mateix territori. És a dir, un model que predica «un Estat, una nació» no pot ser estable quan l'Estat engloba dos o més grups nacionals. Així, doncs, les mateixes premisses del model de l'Estat nació n'engendren el fracàs.

b) Enfocament econòmic:

Aquestes teories se centren en els interessos econòmics que genera el conflicte ètnic. Els estudis sobre conflictes en societats multiculturals posen en relleu el paper d'interessos econòmics i la competició pels recursos entre grups culturals diferenciats. Entre aquests estudis hi ha els següents:

- Els que consideren que la lluita entre grups ètnics és el resultat de la **modernització**.

La tesi de la modernització, principalment representada per Karl W. Deutsch, sustenta la idea que el canvi d'una societat tradicional a una moderna representa un procés de mobilització social. Aquesta mobilització consisteix en la substitució de patrons de comportament antics per altres de nous, com ara l'exposició a mitjans de comunicació nous i de masses, el canvi residencial del món rural a l'urbà i l'especialització ocupacional predominantment no agrícola, entre altres canvis que trenquen amb els modes de vida tradicionals. En aquest procés es genera el conflicte entre grups ètnics o culturals diferenciats. Aquest és el resultat d'una mena de competició entre els diferents grups socials per a assolir nivells més alts en el procés de mobilització social cap als nous patrons de la modernitat. Cada grup mira de garantir per ell mateix els beneficis de la modernitat i de fomentar alhora els vincles culturals, ètnics o tribals per tal de generar suport per als seus interessos i minimitzar les incerteses en un moment de canvi.

Les elits de cada grup social organitzen suport col·lectiu amb el propòsit d'avançar la seva posició en la competició per a assolir els beneficis de la modernitat. Es considera que els grups ètnics, culturals, lingüístics i religiosos subsisteixen en gran part per la seva capacitat d'extreure béns i serveis del sector modern, amb els quals satisfan les demandes dels seus membres. En la mesura que les elits proporcionen els beneficis de la modernitat als seus membres, en guanyen el suport i la lleialtat.

Així, doncs, el procés de mobilització social cap a la modernitat significa que els diferents grups socials competeixen pels mateixos béns; tenen la mateixa finalitat i interessos. Aleshores, el conflicte entre els diferents grups no es deu tant a les diferències en termes de cultura, valors o aspiracions com a la similitud dels seus interessos i objectius

- Els que creuen que aquesta lluita resulta del **capitalisme**.

Les perspectives neomarxistes entenen el conflicte en societats plurals com a resultat de les forces del capitalisme. La solidaritat i la filiació de cada grup social a l'entorn de trets culturals és un mecanisme més de dominació de la classe treballadora. La retòrica cultural o ètnica forma part de la ideologia que s'adreça a mantenir els patrons d'explotació del mode de producció, que encobreix els interessos de classe i impedeix a la classe treballadora realitzar-se com a grup propi i assolir els seus interessos. Així, doncs, el sorgiment d'identitats culturals i el conflicte entre elles no és més que una manera d'evitar la revolta de les classes treballadores –de distreure-les o enganyar-les– i de garantir els interessos de les classes dirigents. Com en la teoria de la modernització, aquesta explicació del conflicte ètnic també

confia en el paper d'una elit (en aquest cas, la burgesia) en la definició dels valors, interessos i les altres característiques del grup ètnic o cultural, i en la mobilització de suport per a aquests grups.

Resulta evident que aquestes teories sobre el conflicte en societats plurals parteixen d'assumpcions diferents. D'una banda, les teories sobre el domini cultural propi de l'Estat nació es basen en la incompatibilitat i confrontació dels valors culturals de certs grups sobre d'altres, mentre que les teories de la modernització i les neomarxistes entenen el conflicte com a resultat d'una lluita d'interessos de cara a acaparar el màxim nombre de recursos possible.

D'altra banda, la perspectiva de la prevalença i el greuge cultural considera que són els valors i les concepcions compartides en cada grup les que en mobilitzen les reivindicacions, mentre que les teories centrades en interessos i recursos posen en relleu el paper de les elits polítiques en aquesta mobilització. A més, la primera perspectiva considera que els diferents grups socials entren en conflicte en la defensa de valors i les maneres d'entendre la realitat oposades, mentre que la segona considera que és precisament la competència per a assolir els mateixos objectius i maximitzar els recursos limitats entre els diferents grups el que genera el conflicte en societats plurals.

Taula 1. Assumpcions de les perspectives teòriques sobre el origen dels conflictes en societats plurals

Característiques	Teories basades en el pre-domini o greuge cultural	Teories basades en la competició per recursos i l'interès econòmic
Causa del conflicte	Valors, símbols, pràctiques, identitats culturals diferenciades i incompatibles.	Competició per a l'obtenció de recursos escassos i per a assolir interessos econòmics compartits.
Mobilització	Població en general.	Elits polítiques.
Objectius	Prevalença dels valors culturals propis en un espai estatal determinat.	Assoliment de la satisfacció dels interessos econòmics i polítics.

5.2. Teories sobre els actors que promouen el conflicte

Més enllà d'on vinguin els conflictes, hi ha altres teories que tenen un enfocament més micro i se centren en quins són els actors que participen en el conflicte. A partir d'aquí, analitzen quina és la seva força motriu i quines són les motivacions últimes. Podem dividir aquestes teories en tres enfocaments essencials:

1) **Enfocaments primordialistes:** Autors com Horowitz expliquen l'arrel dels fenòmens de conflicte en societats plurals des d'aquest enfocament. Els primordialistes situen l'existència de grups ètnics i conflicte en la història. Hi ha grups i nacionalitats perquè hi ha tradicions de creença en aquests i accions de pertinença a ells. Així, els membres del grup hi pensen en termes d'una família social. Des d'aquestes teories, els conflictes socials sorgeixen de fractures (anomenats *cleavages* en la literatura anglosaxona) arrelades profundament en

les societats. En aquest cas, els representants polítics són mers transmissors de l'enfrontament. Així, es diu que aquesta és una visió *down-top* (de baix a dalt). Els ciutadans tenen unes preferències que són *inputs* perquè siguin els polítics qui defensin aquests interessos.

2) Enfocaments instrumentalistes: Un dels impulsors de l'aplicació d'aquestes teories al conflicte ètnic és el sociòleg Anthony Smith, quan va posar de manifest com altres teories fracassaven a l'hora d'explicar la persistència del debat identitari en entorns on se'n predeia l'atenuació. Aquestes teories giren el focus des del grup i els individus a l'explicació d'aquesta persistència com a resultat de les accions dels líders de la comunitat. Entenen, per tant, que els conflictes socials són modelats i són avivats per les elits polítiques que tenen interessos econòmics, polítics o electorals. És el que anomenaríem una visió *top-down* del conflicte (de dalt a baix). Segons aquests autors, hi poden haver condicions més o menys favorables perquè el conflicte emergeixi, però la seva manifestació, en tot cas, està subjecta al fet que elits polítiques el modelin i canalitzin.

3) Enfocaments constructivistes: Tradicionalment aquestes teories van ser les de menor aplicació en la ciència política, ja que pertanyen més al camp de l'antropologia. L'enfocament constructivista emfatitza la importància de la construcció social dels grups ètnics o culturals. En canvi, treballs recents com els de Chandra (2006) han estat una aplicació reeixida a la ciència política. Des d'un enfocament constructivista, tot individu té una multitud de característiques personals que teòricament es poden combinar conformant diferents identitats ètniques. Chandra argumenta que la combinació de referència en una societat varia en el temps i en l'espai. Així, potencialment un individu pot tenir un perfil ètnic caracteritzat pel seu lloc de naixement, mentre que en altres circumstàncies la seva ètnia pot ser construïda per la llengua o la religió. Exemples d'explicacions que utilitzen aquestes teories els podem trobar a l'Àfrica. En l'època colonial, molts dels nadius van conformar la seva identitat partint de la característica compartida del lloc de naixement, és a dir, van lluitar junts en contra del colonialisme en tant que els unia el fet de ser els habitants originaris. Una vegada independitzats aquests països, aquesta característica comuna dels individus en molts casos ha deixat de ser rellevant, i la seva característica compartida ha passat a ser la tribu d'origen, fet que ha provocat un nou conflicte dins del país entre tribus rivals. Així, un mateix individu amb multitud de característiques veia conformada la seva identitat i el seu grup de referència de manera diferent en el temps.

Taula 2. Assumpcions de les principals perspectives teòriques sobre els actors del conflicte en societats plurals

Característiques	Primordialista	Instrumentalista	Constructivista
Mobilització	Ciutadania	Elits polítiques	Elits polítiques, context i ciutadania
Causa del conflicte	És inevitable	Elits	Configuracions ineficients

6. Dilemes en les societats plurals i el seu enfocament institucional

Són múltiples els dilemes que ens generen les societats plurals. El més important, potser, i probablement el que més atenció ha suscitat, és el del desencadenament potencial d'un conflicte violent. Amb la consolidació de les democràcies i les societats industrialitzades, aquesta preocupació ha començat a compartir protagonisme amb reflexions sobre els dilemes existents en les societats plurals. Alguns d'ells són els següents:

Des d'una perspectiva política, una qüestió rellevant és la concepció que la societat i les institucions han de tenir de l'individu. Es planteja el dilema entre:

- 1) categoritzar els individus en els termes del grup al qual se'ls adjudica, adoptant la identitat que hereten i prioritzant-la davant altres possibles filiacions com la classe, professió, gènere, o
- 2) entendre els individus com persones amb múltiples filiacions possibles, deixant-los a ells la possibilitat de triar les que els defineixin.

Un dilema molt relacionat amb l'anterior és el conflicte entre igualtat i pluralitat que aquestes societats solen suscitar. Les societats modernes solen tenir la igualtat com una de les seves guies i metes. En canvi, si acceptem que les societats són plurals i que aquesta pluralitat és un bé social que també ens importa, preservar la igualtat pot comportar situacions en què s'afavoreixen certes filiacions dels individus davant d'altres, generant una desigualtat difícilment conciliable amb el principi d'equitat. Autors tan importants com Amartya Sen expliciten la necessitat, en ocasions, de matisar l'aposta per la igualtat, permetent certa desigualtat en favor de la pluralitat. En canvi, la rellevància atorgada als grups culturals en les societats plurals tendeix a fer més borrosa la mateixa pluralitat dins dels grups, en ocasions caient en una concepció molt dicotòmica de les societats. És a dir, als grups d'individus que comparteixen una mateixa adscripció (religiosa, ètnica, ideològica, lingüística) se'ls atribueix una naturalesa excessivament homogènia.

Des d'una perspectiva economicista, hi ha enfocaments que posen de manifest el cost de la pluralitat i les ineficiències que genera el manteniment de les societats plurals, com per exemple el manteniment de dobles administracions, sistemes educatius diferents per als diferents grups, etc.

Aquest tipus de dilemes polítics i econòmics posen de manifest la importància de comptar amb institucions que conciliïn aquests problemes i aconseguixin resoldre aquests dilemes de la manera més òptima possible. Com a reacció a la inviabilitat, irracionalitat, indesitjabilitat i fracàs de les solucions tradicionals

a la pluralitat com a conflicte, la majoria dels sistemes democràtics actuals miren de sufocar o prevenir el conflicte ètnic mitjançant la reforma i el disseny institucional. Es considera que unes institucions dedicades a establir mecanismes d'expressió, cooperació i negociació entre els diferents grups socials minimitzen les probabilitats de conflicte i en maximitzen la integració en una mateixa estructura estatal. Aquesta estratègia d'integració és el que s'anomena *enginyeria institucional*, i la seva premissa fonamental és que la representació i la comunicació entre els diferents grups socials canalitzen el conflicte polític, ja que configuren mecanismes preestablerts de negociació entre les diferents parts.

Les institucions d'integració política seran, per tant, les moderadores dels diferents interessos dels grups en les societats plurals. L'anàlisi d'aquestes institucions ens ha d'il·luminar sobre les qüestions següents:

- Fins a quin punt un determinat disseny institucional provoca o intensifica el conflicte o la integració dels interessos territorials?
- Coneixent els actors que interaccionen en un país determinat, és possible dissenyar institucions que permetin assolir millors resultats?
- En aquest cas, quines són aquestes institucions?

Hem de tenir en compte que la mateixa naturalesa dels conflictes impedeix que els resultats de les institucions sempre satisfacin completament tots els actors. Totes les institucions inevitablement tenen conseqüències distributives sobre el poder dels actors. En societats plurals, podem observar solucions extremes que impliquen l'acceptació que els interessos són homogenis en cada una de les parts i la imposició d'una de les parts en conflicte. Amb les institucions d'integració política, es procura una ponderació equilibrada de tots els interessos en joc, de tal manera que si bé no s'aconsegueixi l'escenari ideal per a un grup, l'escenari final sigui un equilibri del qual ningú en prefereix sortir, perquè hi ha el risc de no transitar a un escenari millor, sinó pitjor.

Quan parlem d'integració política, ens referim a tot un ventall d'institucions que permeten la conciliació dels interessos dels grups ètnics i culturals (habitualment establint-ne mecanismes de representació) i la preservació de les seves identitats i trets peculiars, alhora que fomenten la integració d'aquests grups en una unitat política, entenent que és beneficiosa per al seu conjunt. No hem de confondre institucions d'integració política amb federalisme. Les primeres són un concepte més ampli. El federalisme, això sí, és el tipus de disseny institucional més característic de les institucions d'integració política. No obstant això, com veurem en el mòdul «El federalisme: origen i tipus», no hi ha un únic tipus de federalisme, sinó que les seves modalitats són múltiples, i poden emmotllar-se a diferents contextos, ja que no és més que una categoria que aglutina molts possibles dissenys institucionals.

En els seus orígens, el federalisme no tenia com a objecte les societats plurals. Quan els federalistes americans conceben les institucions federals, no ho fan per la motivació de mantenir la pluralitat cultural, sinó per trobar l'equilibri entre els beneficis de la integració econòmica i la garantia dels interessos econòmics particulars. Aquestes són les raons que van permetre l'aparició del federalisme en països com EUA o Alemanya. Només quan la problemàtica de les societats plurals passa a un primer pla de la ciència política i amb el nou vigor de l'institucionalisme, el federalisme es va concebre com una solució institucional a aquest tipus de pluralitat. El seu èxit en molts casos, però també el seu fracàs en d'altres, a més de la seva diversitat, planteja múltiples qüestions que són objecte d'estudi en aquest curs.

Aquesta perspectiva contrasta amb les solucions tradicionals al conflicte en societats plurals. L'enginyeria institucional intenta de compatibilitzar l'heterogeneïtat amb la integració. En segon lloc, les solucions tradicionals no proposen mecanismes que estabilitzin el conflicte ètnic, sinó que només miren d'evitar-lo. En contrast, la solució institucional proposa crear unes condicions en què el conflicte formi part del mateix funcionament de la política, de manera que si esclata hi hagi mecanismes previstos per a resoldre'l.

Les solucions tradicionals tendeixen a augmentar el conflicte entre grups socials, ja que es basen en l'antagonisme entre ells i en la necessitat de desfer-se l'un de l'altre. Aquestes condicions generen una competició entre grups per a la seva pròpia supervivència i perpetuen el conflicte. El disseny institucional no sempre té èxit, ja que intenta controlar totes les variables *a priori*. Si més no, no genera sospites d'incrementar o perpetuar el conflicte.

L'assumpció fonamental del disseny institucional és que les fonts de conflicte es poden preveure i resoldre abans que aparegui, o bé que les institucions poden aplacar el conflicte on ja ha sorgit. En canvi, les altres solucions parteixen de situacions donades.

La solució al conflicte ètnic mitjançant el disseny institucional comporta la prevalença de l'enfocament neoinstitucional en l'estudi de la integració política. Els mòduls següents estudien i avaluen el paper que aquesta perspectiva assigna al federalisme tant per a generar beneficis econòmics, com per a aconseguir la integració en societats plurals. Al final del mòdul ens centrarem en el cas d'Espanya.

Bibliografia recomanada

David Laitin (1995). «Transitions to Democracy and Territorial Integrity» A: Adam Preworski (ed.) *Sustainable Democracy*. Nova York: Cambridge University Press.

Bibliografia

Lectures obligatòries

Hall, P. A.; Taylor, R. C. (1996). «Political science and the three new institutionalisms». *Political studies* (vol. 44, núm. 5, pàg. 936-957).

Laitin, D. (1995). «Transitions to Democracy and Territorial Integrity». A: Adam Preworski (ed.) *Sustainable Democracy*. Nova York: Cambridge University Press.

Bibliografia recomanada

Campbell, A.; Converse, P. E.; Miller, W. E.; Donald, E. (1966). *Stokes. 1960. The American Voter*. Nova York: Wiley.

Chandra, K. (2006). «What is ethnic identity and does it matter?». *Annual Review of Political Science* (núm. 9, pàg. 397-424).

Dahl, R. A. (1961). *Who Governs?* New Haven: Yale University Press.

Hunter, F. (1953). *Community Power Structure*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

March, J. G.; Olsen, J. P. (1984). «The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life». *American Political Science Review* (vol. 78, núm. 3).

Pierson, P. (2004). *Politics in time: History, institutions, and social analysis*. Princeton: Princeton University Press.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

Hamilton, A.; Jay, J.; Madison, J. [1787] (1987). *The Federalist Papers*. 20. [Traduït al castellà: (1943). *El federalista*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.].

